

Glagoli v govoru Malečnika

Irena Stramljič Breznik

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenske jezike in književnosti,
Koroška cesta 160, SI 2000 Maribor, irena.stramljic@um.si

DOI <https://doi.org/10.18690/um.ff.3.2023.6>

ISBN 978-961-286-694-5

V prispevku na podlagi besedja iz govora Malečnika, ki so ga ljubiteljsko zbrali krajani, in lastne narečne kompetence izpostavljam izbrane glagole ter opazujem njihove značilnosti: kakšen je njihov izvor, kakšne so besedotvorne značilnosti, v katerih slovarskih virih jih še lahko srečujemo in kakšne morebitne kvalifikatorske oznake nosijo. Nekatere izmed njih tudi poskusno razvrstim po pomenskih skupinah.

Ključne besede: narečje, besedotvorje, glagoli, prevzemanje

The paper examines selected verbs from the vocabulary of the speech of Malečnik, which was collected by the inhabitants of Malečnik themselves. Based on the author's knowledge of the dialect, the selected verbs are described in terms of their origin, word-formation characteristics, inclusion in dictionaries and potential dictionary style labels. Additionally, some verbs are classified into semantic groups.

Key words: dialect, word-formation, verbs, borrowing, Pannonian dialect group, Malečnik local speech

Uvod¹

Govor vasi Metava pripada zahodnemu slovenskogoriškemu podnarečju (Koletnik 2001), kar je posledica opravljenih dodatnih raziskav, s katerimi sta bili uveljavljeni dve novosti glede na Ramovševo (Ramovš 1931, 1935: 174) delitev panonske narečne skupine. Namesto goričanskega narečja je bil vpeljan izraz slovenskogoriško narečje in ločeno je zahodno slovenskogoriško podnarečje od vzhodnega.

¹ Prispevek je nastal v okviru Raziskovalnega programa št. P6-0156 (Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine (2020–2025) vodja programa prof. dr. Marko Jesenšek), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

Samoglasniški sestav govora je prvič v shematični obliki dialektološko predstavila Zinka Zorko (1993: 193–207). Analiza izbranega tipa leksemov, tj. okrog sto pogostejših samostalniških germanizmov, je bila na podlagi lastne narečne kompetence in razpoložljivega že zbranega gradiva (Koletnik 2001) objavljena (Stramljič Breznik 2004) po metodologiji kontaktne lingvistike, ki raziskuje jezikovne stike in prevzemanje (Filipović 1986).

Germanizme je kot prevzete prvine ali besede (Toporišič 2006: 62–63; 1992: 218), ki po stopnji prilagojenosti vključujejo sposojenke (Toporišič 1992: 299–300; Snoj 2006: 346) in tujke (Toporišič 1992: 334; Snoj 2006: 346), mogoče natančneje opredeliti kot iz nemščine prevzete besede (*merkati*) ali skladienske zveze (*hoditi k nogam*), ki v knjižno normo niso sprejete, čeprav kažejo popolno prilagojenost.

Analiza dela samostalniških germanizmov v govoru vasi Metava, ki je eden od zaselkov krajevne skupnosti Malečnik-Ruperče, je potrdila tri temeljne skupine morfoloških prilagoditev, ki v veliki meri kažejo težnjo po čim večjem približevanju prevzetih prvin (narečnemu) sestavu jezika prevzemnika. Pri t. i. ničti premorfemizaciji je temeljna prilagoditev potekala na fonetični ravni, zato je šlo v tem primeru le za spolsko uvrstitev takih samostalnikov (npr. *glit* ‘člen(ek)’ ← nem. *das Glied*). Zanimivo je, da tudi v narečju prevladujejo zgledi, pri katerih se ohranja spol prevzetih besed (npr. *virt* ‘gospodar’ ← nem. *der Wirt*). Drugo skupino predstavljajo besede s popolno prilagoditvijo na oblikoslovni ravni, kjer gre za podomačenje oz. dodajanje domačih končnic s težnjo po ohranitvi istega spola, kot je v jeziku dajalcu (npr. iz nemščine prevzeto obrazilo *-inga* (Striedter-Temps 1963, 75–76), ki je postalo tvorno, zlasti v narečjih ob prevzeti podstavi (*foringa*, *rajtinga*, *štrafinga*), uveljavilo pa se je tudi ob domači podstavi (*prepiringa*). V tretjo skupino sodijo primeri, kjer gre na eni strani za prilagajanje besedotvornih obrazil oz. velika fonetična prilagoditev zabrisuje jasne morfemske meje in s tem tvorjenost prevzetih besed (npr. *farcajg* ← nem. *das Feuerzeug*), na drugi strani pa gre za vključevanje prevzetih prvin v domač tvorbeni model (npr. *die Pflanze* → *flanca* → *flanc-ati* ‘saditi’. Opazovanje besedotvornih prilagoditev je lahko izjemno težko, saj je razpeto med etimološkim diahronim načelom, kdaj in kako je bila beseda sprejeta, in med besedotvornim sinhronim načelom, po katerem je mogoče o tvorjenki govoriti le, če obstaja izrazna in pomenska povezava med njo in podstavo istodobno.

Pogostost germanizmov je večja v nekaterih pomenskih poljih, kot so človek, rastline, predmetnost, v okviru katerih se pojavljajo. Gre za besedje,

pri katerem je število pojavitev oz. njegova frekvenca pričakovano najvišja, ker zadeva temeljna vsebinska področja vsakdanjega sporazumevanja (Stramljič Breznik 2004).

Načrtno raziskovanje narečnih značilnosti govora Malečnika

Zinka Zorko nas je vzgajala v spoštovanju lastnega narečja in spodbujala sodelovalno povezovanje s svojim lokalnim okoljem pri ohranjanju narečne besede, zato smo se tri slovenistke odzvale pobudi krajanov Malečnika, ki so ljubiteljsko zbrali okrog tisoč besed in si jih želijo izdati v elektronski ali knjižni obliki kot del načrtovane krajevne monografije.

Nastal je celovit dialektološki opis malečniškega govora (Koletnik 2022: 53–75) s predstavitvijo glasoslovnih, oblikoslovnih značilnosti in analizo besedja, zbranega po vprašalnici za Slovenski lingvistični atlas, v katerem so izpostavljeni tipični panonizmi (npr. *ba'ru.se* 'brki', *'bu:ha* 'bolha'), predvsem pa veliko prevzetih besed, ki so večinsko germanskega (npr. *'aj:mar* 'vedro' ← nem. *Eimer*, *'xa:mer* 'kladivo' ← nem. *Hammer*) in v manjši meri romanskega izvora, sicer največkrat prevzeti prek nemščine (*'cu:ker* 'sladkor' ← prek nem. *Zucker* iz it. *zuccher* < lat. *saccharum* < gr.).

Za krajevni govor je značilna izguba tonemskih nasprotij in poznejše daljšanje starih skrajšanih akutiranih in kratkih novoakutiranih samoglasnikov, zato se razlikujejo odrazi zanje. Naglašeni samoglasniki so samo dolgi in težijo k diftongizaciji. Soglasniški sestav se od knjižnega bistveno ne razlikuje, drugačna je le razvrstitev. Oblikospreminjevalni in oblikotvorni vzorci ohranjajo izvirne slovanske končnice, vsa tri števila in spole, razlike v odnosu do knjižnega jezika so pri posameznih sklonskih morfemih (Koletnik 2022: 73).

Šestdeset germanizmov, družljivih v tri tematske sklope: a) hrana in obroki (npr. *ajeršpajz* -a m ← *die Eierspeise* 'cvrtnjak, jed iz jajčnega testa'); b) pijača/tekočine (npr. *jesih* -a m ← *der Essig*) in c) pripomočki/posoda (npr. *bajndlek* -a m (bajdl) ← *Wandl* 'ponev'), je analizirala Alenka Valh Lopert (2021: 76–91). Ugotovila je, da je v govoru veliko germanizmov, ki so z ustreznimi oznakami vključeni tudi v sodobne jezikovne priročnike, kot sta SSKJ 2 in SP 2001). Čeprav govorci poznajo ustrezne knjižne izraze, jih vendarle želijo ohraniti kot izraz živega govora, saj s sociolingvističnega vidika ob ustrezni funkcionalni, pokrajinski in položajski rabi le-ti predstavljajo dragoceni regio-, idio- in sociolektalni pojav (Valh Lopert 2022: 89).

K obravnavi besedja malečniškega govora prispeva tudi raziskava, ki je povezala narečjeslovni in besedotvorni pristop (Stramljič Breznik 2022: 92–108) in je pod drobnogled vzela občnoimenska poimenovanja oseb ter njihove besedotvorne značilnosti. Jezik odraža antropocentrični pogled na svet, zato so poimenovanja, vezana na podkategorialno sestavino spola živo in človeško, številna in posledično obrazilno raznolika. Poimenovanja vsebujejo mnogo konotacije in tudi vrednostnih ocen, kar potrjuje opravljena analiza.

Poimenovanja oseb so bila kategorizirana v dve temeljni skupini, in sicer na prevzeta iz nemščine zaradi dolgotrajnega kulturnozgodovinskega vpliva ali pa nastala kot tvorjenke po zakonitostih slovenskega tvorbenega sistema tako, da poimenovanja oseb izhajajo iz zanje tipičnih glagolskih dejanj (*frakšlar*-ja m ‘pretirani radovednež’ ← *kdor frakšla* ← *frakšlati* ← prim. nem. *frakseln*); pridevniških lastnosti (*püklavec* ‘grbavec’ ← *kdor je puklav* ← *puklav* ← prim. nem. *Puckel* ‘grba’, kar ustreza knjiž. nem. *Buckel*); samostalniških značilnosti (*lampač* ‘kdor ima velik trebuh’ ← *kdor ima lamp* ← prim. nem. *wamp* ‘trebuh’; *lamp* nastal po disimilaciji iz *vamp*); ali pa so nastala le s pomenskim prenosom poimenovane stvari na osebo zaradi kake skupne podobnosti (*vozek* ‘vodljiva, lahko tudi prizadeta oseba’ ← pom. prenos: *vozek* ‘majhen voz’; motivirajoče je lahko enostavno upravljanje majhnega, preprostega vozila in prenos na enostavno vplivanje in manipuliranje z osebo).

Besedje malečniškega govora ni bilo zbrano izčrpno in sistematično na osnovi vprašalnic za zbiranje narečnega gradiva, a zbirka besed ima čustveno in identifikacijsko vrednost, saj je nastala iz ljubiteljske zagnanosti krajanov, ki vsaj del svojega govora želijo rešiti pred pozabo. Njihov pristop pa hkrati pomenljivo govori o zaznavanju in sprejemanju lastnega govora ter iskanju tega, kar sami prepoznavajo kot značilnost svojega narečja (Stramljič Breznik 2022: 105).

Gradivni vir

Besedja malečniškega govora se lotevam s perspektive glagolov in uporabljam isti vir, kot v raziskavah, opravljenih leta 2021 in objavljenih v letu 2022, tj. interni zbir besedja iz malečniškega govora s 1.066 enotami, ki so ga pripravili krajanjani. Vnos besed je avtoriziran, glavnino besed so prispevali štirje krajanjani in dve krajanki. Zapisi besed so neenotni in so slušni približek izgovoru. Pomeni so podani največkrat s knjižnimi sopomenkami

(*apdekati* ‘pokriti, polepiti’) ali z opisno razlago (*fasati* ‘dobiti po riti, biti tepen’). Opazila sem, da se avtorji včasih dopolnjujejo oz. popravljajo v zapisu in pomenu. Trenutna verzija je v programu Excel s štirimi stolpci, naslovljenimi z: narečna (tj. zapis narečne besede), slovenska (zapis pomena ali sopomenke v knjižnem jeziku), avtor in opomba. Iztočnice so razvrščene abecedno, brez pripisanih besednovrstnih oznak ali njihovih slovničnih oblik. Glagoli so zapisani v nedoločniški obliki (*biksati*) ali kot t. i. pogovorni nedoločnik (*ajnfarat*), tj. tradicionalno imenovan kratki nedoločnik, ki je tipičen v pogovornem jeziku na mestu knjižnega nedoločnika (Toporišič 1966: 264–265).

Narečna	Slovenska	Avtor	Opomba
abdekati	pokriti, polepiti	O	
ahtati	paziti	LB	
ajnfarat	utekanje motorja	JMK	
am vzeti	opaziti	LB	
amvzeti	zavzeti se za koga	JMK	L. B. opaziti
antati se	tožiti se po čem	LB	
aufregati se	razburjati se	LB	nazaj govoriti, oporekati
biksati	loščiti, počenjati neumnosti	JMK	
binčiti	brčiti	JMK	
bižati	lulati	LB	
cankati	kapljati	JMK	
cinglati	zvoniti	JMK	
cukati	vleči	JMK	
cumati	dremati	JMK	
cvikati	se bati	JMK	

Slika 1: Izpis glagolov od a do c

Metode dela

Iz nabora zbranih besed sem najprej izpisala vse glagole. Pri obdelavi besedja sem izhajali iz poknjižene oblike. Če ji za slovničnimi lastnostmi sledi kvalifikator ali označevalnik, pomeni, da je glagol s to oznako zajet tudi v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ 2) ali *Slovenskem pravopisu* (SP 2001). Če je beseda v obeh slovarjih navedena z različnima oznakama, sta kvalifikatorja ločena s poševnico. Temu sledi zapis oblike kot v viru,

narečni izgovor v oglatem oklepaju, nato pomen, razpoložljiva etimološka razlaga in navedba v zgodovinskih ali narečnih slovarjih, dostopnih na portalu Fran.si, ali drugih dostopnih virih.

Izraz *poknjiževanje* (Kumin Horvat 2018: 17–18) pomeni preoblikovanje narečne oblike v knjižno in poteka na različnih jezikovnih ravneh, ki se v isti besedi lahko celo kombinirajo. Za konkretno gradivo so bili upoštevani naslednji tipi:

- (a) Poknjiževanje na glasovni ravni zajema črkovno pretvorbo narečne besede z grafemi, ki so najbližji slovenski knjižni abecedi (*krümpati* → *krumpati*).
- (b) Poknjiževanje na pravopisni ravni pomeni uskladiti zapis s knjižno normo, pri glagolu to pogosto pomeni pogovorni nedoločnik pretvoriti v knjižni nedoločnik (*ajnfarat* → *ajnfarati*) ali izbrati ustrezno obliko glede na normo zapisa skupaj ali narazen (*am vzeti* → *amvzeti*).
- (c) Velikokrat pa je poknjižena oblika rezultat več sprememb, kot je npr. v primeru *klükati* → *kljukati*, kjer je uveljavljena prilagoditev na glasovni (*ü* → *u*) in pravopisni ravni (*l* → *lj*).

Kratek besedotvorni oris glagolov slovenskega knjižnega jezika

Za lažje razumevanje tvorbenih značilnosti zbranih narečnih glagolov je smiselno na kratko predstaviti besedotvorne zmožnosti glagolov knjižnega jezika, saj po podobnih tvorbenih vzorcih lahko le-ti nastajajo tudi v narečju.

Glagoli so lahko korenski, tj. netvorjeni (*hoditi*), ali tvorjeni (*pre-hoditi*, *hod-k-ati*). V podstavi tvorjenih glagolov so lahko samostalniki, pridevniki, prislovi, lahko pa tudi sami glagoli, ki so modificirani s prislovno sestavino. V skladu s tem ločimo glagolske izpeljanke (In), tvorjenke iz predložne zveze (Tpz), modifikacijske izpeljanke (Im) in sestavljenke (Se).

Izsamostalniške glagolske izpeljanke nastajajo iz samostalnikov s pomočjo t. i. primitivov oz. primarnih glagolov (Vidovič Muha 1988: 17–21) *delati/narediti*, *imeti*, *biti*, *postati/postajati*, *dati/dajati*. Skladenjske podstave lahko ločimo glede na vezljivostne lastnosti vsakega od primitivov v naslednje skupine: (a1) *delati/narediti* Sam 4 (*gub-ati* ← *delati gube*, *korak-ati*); (a2) *delati* Sam 6 (*pluž-iti* ← *delati s plugom*, *blat-iti*); (b1) *biti* Sam 1 (*kralj-evati* ← *biti kralj*, *carj-evati*); (b2) *biti* Predl + Sam (*gnezd-iti* ← *biti v gnezd*, *orkestr-irati*); (c1) *dati/dajati* Sam 4 (*financ-irati* ← *dati finance*, *gnoj-iti*); (c2) *dati* Predl + Sam (*cement-irati* ← *dati v cement*,

filtr-irati); (d) postati/postajati Sam 1 (*doktor-irati* ← *postati doktor, hlap-eti*); (e) imeti Sam 4 (*dolg-ovati* ← *imeti dolg, maš-evati*). Glagolske tvorjenke iz predložne zveze nastajajo s katerim izmed glagolskih primitivov in samostalniške predložne zveze. Predlog je ob samostalniku, ki nastopa v podstavi tvorjenke (*ob-glav-iti* ← *dati ob glavo*), ali pa se nahaja ob samostalniku, ki ni izražen v tvorjenki (*pred-roč-iti* ← *dati roke pred*).

Tudi izpridevniške glagolske izpeljanke nastajajo s primitivi, ob katerih se pojavljajo pridevniki, le da je ta tvorba manj pogosta kot izsamostalniška. Med omenjenimi primitivi pa so tvorbeno aktivnejši (Toporišič 2000: 212) delati Prid (*sladk-ati* ← *delati sladko, enač-iti*); biti Prid (*divj-ati* ← *biti divji, nor-eti*); postajati Prid (*bled-eti* ← *postajati bled, zelen-eti*) in imeti (za) Prid (*mil-ovati* ← *imeti za milega, ljubk-ovati*).

Glagoli z istimi primitivi nastajajo še iz prislovov, vendar tvorba ni pogosta, npr. delati Prisl (*enač-iti* ← *delati enako*), je pa med produktivnejšimi tvorba iz medmetov, npr. delati Medm (*čof-ati* ← *delati čof, gag-ati, hops-ati, huk-ati, ah-ati*).

Glagolske modifikacijske tvorjenke obsegajo glagolske modificirane izpeljanke in sestavljenke. Pomeni modificiranih glagolskih izpeljank se kategorizirajo v tri skupine (Toporišič 2000: 225). Posebnost je, da se vpona ali infiksi umesti med koren in glagolsko obrazilo. Razlikujemo manjšalno-ljubkovalni pomen glagolov, npr. *bož-k-ati* ← *rahlo božati*, drugi infiksi so še: *-čk-* (*poj-čk-ati*), *-c-* (*jok-c-ati*), *-ic-* (*stop-ica-ti*), *-lj-* (*skak-lj-ati*) in *-ik-* (*bel-ik-ati*). Večalno-slabšalni pomen pa izražajo infiksi *-ast-* (*lom-ast-iti*), *-ih-* (*sop-ih-ati*), *-uh-* (*drem-uh-ati*), *-ič-* (*besedi-č-iti*). Oblikoslovna kategorija nedovršnih ponavljalnih glagolov je hkrati tudi besedotvorna kategorija, izrazljiva s skladenjsko podstavo, npr. *kup-ova-ti* ← *večkrat kupiti, zaproš-a-ti*.

Med sestavljenke uvrščamo vse predponjene glagole (z izjemo tistih, ki so nastali iz predložnega samostalnika in se uvrščajo med izpeljanke iz predložne zveze) ne glede na to ali so naglašeni (*sò-oblikováti*) ali nenaglašeni (*do-sóliti*) Navajamo primere za vsako izmed predponskih obrazil (Toporišič 2000: 214–223): *-a* (*atonirati*), *ab-/am-/abs-* (*abdicirati, amputirati, absolvirati*), *ad-/a-* (*adaptirati, asanirati*), *de-/dez-* (*depolitizirati, dezangažirati*), *dis-/di-* (*diskriminirati*), *do-* (*dozidati*), *e-* (*emigrirati*), *iz-* (*izteči*), *izpo-/spo-* (*izpopolniti*), *izpod-/spod-* (*izpodsekati*), *izpre-/spre-* (*izpregovoriti*), *na-* (*naložiti*), *nad-* (*nadzidati*), *ob-/o-* (*obdarovati, opasati*), *od-* (*odlomiti*), *po-* (*popisati*), *spo-* (*spopasti se*), *pod-* (*podčrtati*), *pre-* (*prestaviti*), *spod-* (*spodkopati*), *spre-* (*spregledati*), *pred-* (*predlagati*), *pri-* (*prinesti*), *pro-* (*proučiti*), *pro-*² (*promovirati*), *raz-* (*razrezati*), *s-/se-/*

sn- (*speti, sešiti, sniti se*), s²/se-/sn- (*spustiti, sesipati, snesti*), u- (*ubiti*), v-/u- (u- pred v-), pred samoglasnikom (*vbrizgati, uvajati, uokviriti*), vz-/z-/v- (pred ž, s)/se- (pred g)/s- (*vzdigniti, vžgati, segreti, skočiti*), z-/s-, za- (*zaiti*), zoper- (*zoperstaviti se*).

Kalkirane glagolske besedne zveze in tvorjenke

Med glagoli je precej germanizmov, zato je treba upoštevati še iz zgodovine knjižnega jezika znane besednozvezne ali enobesedne glagolske kalke iz nemščine.

Zelo obsežno študijo o deležu iz nemščine prevzetih glagolov je opravila Majda Merše (2013: 249–295) v več razpravah, med katerimi je za naslovno tematiko še posebej zanimiv in uporaben njen prispevek o glagolih v slovarjih 18. stoletja (Merše 2013: 281–295). Analiza je pokazala na precej spremenjen glagolski besedni sestav med knjižnim jezikom 16. stoletja in izpričanimi tiskanimi in rokopisnimi slovarji 18. stoletja.

Tako Gutsmanov slovar iz druge polovice 18. stoletja na novo vključuje pri protestantih še neopažene glagole s prevzeto izpredložno predpono *zu-* ob domačem glagolu (*cugledati* ‘zuschauen’, *cujiti* ‘zugehen’, *cupihati* ‘zublasen’, *cupriti* ‘zukomen’, *cuzrasti* ‘zuwachsen’).

Pogosti so bili glagoli s prevzeto predpono *an-* (npr. *anvzeti se, anjemati se*) z glasoslovno različico *am-* (*amgre* ‘angehen’, *amusame se* ‘sich annehmen’, *amtiče* ‘geht an’).

Kot posebno skupino pa omenja glagolske kalke, sestavljene s prevedeno prislovno sestavino (npr. *doli vdariti* ‘abschlagen’). Jezik 16. stoletja že izkazuje nekaj takih primerov, npr: *čezdati, čezjemati, čezkrščovati* ipd.). Več takih glagolskih kalkov je v Gutsmanovem slovarju, saj je bila na tem delu ozemlja nemščina močnejše prisotna (*čriezzrastiti* ‘überwachsen’, *črieznesti* ‘übertragen’, *črežživeti* ‘überleben’). Od 16. stoletja dalje se opazno poveča tudi število glagolov s prislovno sestavino *doli* (npr. *doli djati – doldjati*), ki se v Pohlinovem slovarju nekoliko reducira, čeprav se po avtoričini presoji to ne ujema s takratno živo rabo jezika. Hipolit v svojem slovarju takim glagolom dodaja veliko sopomenk (npr. ob *doli vzeti* in *doli jemati* navaja še *bolan, bolehav inu slab postati, muč zgubiti, ob muč priti, oslabeti, omagati* ipd.)

Tako spremenjeno sliko v rabi glagolov 16. stoletja v odnosu do rabe v 18. stoletju avtorica pripisuje vplivu tujih slovarjev, po katerih so se slovarpisci 18. stoletja zgledovali, in sočasni rabi (Merše 2013: 290–292, 295).

Sinhrono umestitev tovrstnih eno- ali večbesednih glagolskih kalkov, ki so s stališča knjižnega jezika stilno zaznamovani, je podala Vidovič Muha (1984: 245–256, 1988, 2011). Take zveze prislova in glagola je glede na vlogo podstavnega prislova možno uvrstiti v pet skupin (Vidovič Muha 2011: 81–82):

- (1) Tvorjenke, pri katerih prislov (brez vidske funkcije) nadomešča predponsko obrazilo, npr.: *dolileči – uleči se; noterpasti – vpasti*.
- (2) Tvorjenke, pri katerih je prislov v vlogi pomenske okrepitve sestavnega glagola, npr.: *doli poklekniti, doli postaviti*.
- (3) Tvorjenke, pri katerih je prislov (ob nesestavnem glagolu) pomensko odveč, npr.: *dolipasti –pasti, gorirasti – rasti*.
- (4) Tvorjenke s sopomenko v današnjem knjižnem jeziku, ki je lahko izpeljanka ali sestavljenka, npr.: *dolijemati – hujšati, goridati – vzdigniti, nahdati – popustiti*.
- (5) Tvorjenke, ki imajo v podstavi zvezo glagola s krajevnim prislovom, npr.: *naprej peti, vkup stopiti*.

Med gradivno zabeleženimi glagoli je nekaj redkih primerov (npr. *amvzeti, gor si priti*), spregledani pa so v govoru pogosti primeri, kot so: *dol sestiti – sestiti, dol skočiti – skočiti, dol pasti – pasti* ali *gor vstati – vstati, gor zdigniti – dvigniti, gor plezati – plezati, gor pisati – zapisati, gor gledati – zavidati, ne privoščiti komu, coj nositi – prinašati* ipd. (Rajh 2010). Tovrstne kalke iz nemščine še posebej pogosto sestavljajo kombinacije glagolov *vzeti, iti, priti* in *dati* ter smernih prislovov *gor, dol, noter, ven, naprej* in *nazaj*.

Struktura prikaza

Glagoli so glede na prevzetost domači (*kljukati*) ali prevzeti (*vandrati*). Pogosto gre za germanizme, ki so sprejeti iz sosednjih stičnih jezikov, vendar so tvorbeno in oblikoslovno prilagojeni jeziku prevzemniku. Včasih celo tako zelo, da je za njihov izvorni pomen potrebna etimološka razlaga.

Strukturni prikaz izbranih narečnih glagolov vsebuje neonaglašeno poknjiženo iztočnico, spregatveni vzorec za 1. osebo ednine. Sledi vir za morebitni kvalifikator: kadar nastopata dva ali eden, ločena s poševnico, je prva oznaka iz SSKJ 2, druga iz SP 2001. V primeru, da je glagol kvalifikatorsko označen le v enem viru, velja, da je pred poševnico tisti iz SSKJ 2, za poševnico pa iz SP 2001. Če kvalifikatorja ni, pomeni, da glagol ni zajet v nobenem od obeh slovarskih virov knjižnega jezika. Za znakom ►

je zapis glagola iz vira, ki mu v oglatem oklepaju [] sledi narečni zapis. Znakoma ■ ← sledi izvor, etimologija ali pa besedotvorna razlaga glagola. Kadar gre za prvine, prevzete iz drugih jezikov (večinoma iz nemščine), je posebej dodana črka G (G – germanizem), redkeje (R – romanizem). Kateri vir je uporabljen za etimologijo, je nakazano s kratico dela (SES ali ESSJ). Redek je frazeološki pomen, označen s polnim krožcem ●. V razdelku viri so navedeni vsi spletno dostopni slovarji portala Fran.si, v katerih se glagol nahaja, oz. tudi še morebitni drugi viri, ki so bili uporabljeni pri njegovi razlagi.

Predstavitev izbranih glagolov malečniškega govora

abdekati -am dov. ► apdekat [ap'de:ɪkat]² ‘pokriti, zaščititi, zlasti pri barvanju’; ■ G ← nem. *abdecken* ‘v enakem pomenu’; NSSNS; viri: SSM;

ahtati -am nedov. ► ahtat -(č)em [ˈa:xtat] ‘paziti, čuvati’; ■ G ← nem. *achten* v enakem pomenu; NSSNS; viri: V, B16, ČV, Z, Bo;

amvzeti -em dov. ► an vzet/anvzet [ˈa:nv'zɛ:t] ‘zavzeti se za koga’; ■ G ← nem. *sich annehmen* ‘zaščititi, ubraniti, zavzeti se’; NSSNS; viri: Po;

avfregati se -am nedov. ► aufregat se [ˈaʊ:fʀɛ:gat se] ‘razburjati se’; ■ G ← nem. *sich aufregen* ‘razburjati se zaradi česa’; NSSNS; viri: TSV I;

bek iti bek grem dov. ► bek it [ˈbe:ɪk ˈi:t] ‘iti vstran’ ■ G ← po nem. glagolu *weggehen* ‘oditi, iti stran’; NSSNS; viri: /;

biksati -am nedov pog./neknji. ljud. ► biksati [ˈbi:ksat] ‘loščiti’; ■ G ← nem. *wichsen* ‘loščiti’, kar je različica od nem. *wachsen* v enakem pomenu, prvotno ‘mazati z voskom’, ki je izpeljanka iz nem. *Wachs* ‘vosek’; SES; viri: SSKJ 2, SP 2001, Sin, H, ČV, Z, Ko, TSV I;

² Izgovor je približen in v zapisu ne ustreza vsem zahtevam dialektološkega prepisa, kar bo v sodelovanju z dialektologom pregledano za potrebe objave celotnega zbranega besedja.

biksati ga -am ga nedov ekspr./neknji. ljud. ► biksati ga [ˈbi:ksat ga] ‘počenjati neumnosti, lahkomišelnosti’; • minimalni glagolski frazem; viri: SSKJ 2, SP 2001, Sin;

bincniti -em dov. ► bincniti [ˈbi:ncnit] ‘brcniti, udariti z nogo’; viri: P;

bižati -am nedov. ► bižati [ˈbi:žat] ‘opravljati malo potrebo; lulati’; ■ ← *delati z bižo*; *biža* evfem., ljub. ‘ženski spolni organ’; viri: /

cankati -am nedov. ► cankat [ˈca:nkat] ‘kapljati’; ■ ← *canek* ‘kaplja, skrožek maščobe na juhi’; ESSJ II; viri: P;

cingljáti -am nedov. ► cinglat [ˈci:nɡlat] ‘zvoniti’; ■ ← izpeljano iz onomatopeje *cin cin*, ki posnema zvončkljanje; SES; viri: SSKJ 2, SP 2001, Sin, P, Po, ESSJ I, TSV II;

cukati -am nedov. pog./knjiž. pog. ► cukati [ˈcü:kat] ‘sunkoma potegovati’; ■ G ← prevzeto iz srvnem. *zucken* ‘hitro in močno potegniti (npr. meč)’, nem. *zucken* ‘trzniti’, intenziva od nem. *ziehen* ‘vleči’; beseda torej prvotno pomeni ‘(hitro in) močno potegniti’; SES, ESSJ I; viri: SSKJ 2. SP 2001, Sin, P, Pkm, Po, H, Vo, Sv, Bl6, ČV, Z, Ko;

cumati -am in -ljem nedov. nar./ ► cumati [ˈcu:mat] ‘dremati, kinkati’ ■ ← ‘zaspano kimati’ (štaj.), *cuma* ‘zaspana ženska’; ekspresivna tvorba h *kimati*; ESSJ I; viri: SSKJ 2, Sin, P;

cvikati² -am nedov. /sleng. ► cvikat [cˈvi:kat] ‘bati se’; ■ ← prek vmesnega pomena ‘oglašati se z visokim glasom’ je od tod tudi hrv. *cvikati* ‘bati se’, iz česar je izposojeno pog. sloven. *cvikati* v enakem pomenu; SES; viri: SP 2001, P, Pl, Z;

čohati -am in čoháti -ám nedov. ► čuhati [č̣u:ɔxat] ‘drgniti, praskati po koži, zlasti žival’ ■ ← verjetno je treba izhajati iz pslovan. **koxati* ‘čohati’, kar je ekspresivna izpeljanka od *česati*; SES, ESSJ I, viri: SSKJ 2, SP 2001, Sin, P, ČV, Z Pkm;

dinstati -am nedov. ► dinstati [ˈdi:nstat] ‘dušiti’; ■ G ← nem. *Dunst, dünsten* ‘para, dušiti na pari, zlasti pri hrani’; ESSJ IV; viri: ST;

dojiti -im nedov. nar. vzhodno/pokr. vzh. ► dojit [do'ji:t] 'iztiskati, odvzeti mleko iz vimena; molsti'; ■ ← že iz pslovan. v enakem pomenu; SES; viri: SSKJ 2 SP 2001, Sin, P, Pkm, Po, H, V, S, B16, ČV, Z, Ko;

drakslati -am nedov. ► drakšlat [d'ra:kšlat] 'stružiti'; ■ G ← nem. *drechseln*; NSSNS; viri: Po, H, Vo, TSV III;

erbat -am dov. ► erbat [ɛ'rbat] 'dedovati'; ■ G ← prevzeto iz srvnem. *erben* 'dedovati', izpeljanke iz *erbe* 'dedič', današnje nem. *Erbe* 'dedič'; SES ESSJ I; viri: Po, H, Sv, B16, TSV;

faliti -im nedov. /neknj. ljud. ► falit [fa'li:t] 'manjkati'; ■ R ← prevzeto iz it. *fallire* 'zmotiti se, zgrešiti', star. tudi 'manjkati', kar se je razvilo iz lat. *fallere* 'prevarati, povzročiti, da pade'; SES, ESSJ I; viri: SSKJ 2 SP 2001, Sin, P, Pkm, Po, V, H, S, B16, SLA 1, ČV, Z, Bo, Ko, TSV;

farbati -am nedov. ► farbat [fa:rbat] 'barvati'; ■ G ← prevzeto iz srvnem. *varwe*, nem. *Farbe* v enakem pomenu, od koder je prek češ. *barva* kasneje izposojeno tudi sloven. *barva*; SES, viri: Po, V, H, B16, ČV, Z, Bo, Ko, TSV;

fasati jih -(š)em jih dov. in nedov. /neknjiž, pog. ► fasat jih [fa:sat 'ji:h] 'dobiti jih, biti tepen' ■ G ← prevzeto iz nem. *fassen* 'prijeti, zgrabiti, držati, vsebovati', pog. tudi 'prejeti, dobiti', npr. *eine fassen* 'fasati jo', tj. 'dobiti klofuto'; SES; • minimalni glagolski frazem; viri: SP 2001, Sin, Po, H, ČV, Z, Bo, Ko, TSV;

favlencati -am nedov. ► faulencat [fa:ɥlencat] 'lenariti, poležavati'; ■ G ← prim. nem. *faulenzten*, 'lenariti'; NSSNS; viri: Z, Bo, TSV;

futrati -am nedov. /neknj. pog. ► fautrat [fa:ɥtrat] 'hraniti živino, krmiti'; ■ G ← prim. nem. *füttern* 'krmiti', *Futter*¹ 'hrana za živali'; NSSNS; viri: SP 2001, Po, ČV, Ko;

frdresati se -am nedov. ► fedrisat [fed'ri:sat] 'ne ljubiti se komu kaj, biti mu zoprno'; ■ G ← prim. nem. *verdrießlich sein* 'biti tečen, slabe volje', *verdrießlich* 'zlovoljen, tečen'; NSSNS; viri: Bo;

fehtati -am nedov. nižje pog./neknj. pog. ► fehtat [fɛ ɛ:htat] 'prostiti, prosjačiti'; ■ G ← prevzeto iz srvnem. *vēhten*, nem. *fechten*, kar v knjižnem

jeziku pomeni le ‘boriti se’ (beseda je sorodna z angl. *fight* ‘boriti se’), v pogovornem pa tudi ‘prosjati’; slednji pomen se je v nem. rokovnjaškem žargonu razvil iz izhodiščnega ‘boriti se’; klateži so imeli namreč navado uprizarjati fiktivne poulične pretepe in nato prosjati pri gledalcih’ SES; viri: SSKJ 2, SP 2001, Sin, Po, H, B16, Z, Bo, V, Sv, ST;

fentati -am nižje pog, ekspr./ neknjiž. ljud. ► fentat [ˈfɛ:ntat] ‘uničiti, pokončati, ubiti’; ■ G ← v koroškem narečju *fentati* pomeni tudi ‘rubiti’, kar kaže na prevzem iz bav. srvnem. *pfenten* ‘rubiti’; to ustreza današnje nem. *pfänden* v enakem pomenu; nadaljnji pomenski razvoj je potekal v slovenščini: komur so rubili, so mu odvzeli za življenje potrebne stvari in ga s tem uničili’; SES; viri: SSKJ 2 SP 2001, Sin, P, Po, H, Sv, ČV, Z, ST;

finiti -im nedov. ► finit [ˈfi:nit] ‘sopsti, hropsti, težko dihati’; ■ ← (vzh. štaj.) tudi *finjotati*, *finčiti* ‘cmeriti se brez vzroka’, *fina* ‘vzdih’, zelo verjetno je onomatopejskega izvora’; ESSJ I; viri: P;

futrati -am /neknjiž. pog. ► foutrat [ˈfo:ʊtrat] ‘hraniti’; ■ G ← prim. nem. *fütteren* ‘hraniti, krmiti’; NSSNS; viri: SP 2001, Po, ČV, Ko;

folgati -am nedov. ► folgat [ˈfɔ:lɡat] ‘imeti dovolj, zmoči’; ■ G ← prevzeto iz srvnem. *volgen* ‘ubogati’, kar običajneje pomeni ‘slediti’, iz česar se je razvilo današnje nem. *folgen* ‘slediti’; SES; viri: Po, V, B16, Z, TSV;

fopati -am nedov. pog., zlasti v sproščenem ožjem krogu/ ► fopat [ˈfo:pat] ‘lagati komu, preveč in prazno govoriti, šaliti se’; ■ G ← prim. nem. *foppen* ‘nahecati, nalagati, potegniti za nos’; NSSNS; viri: SSKJ 2, Sin, H, V, Sv;

frakšljati -am nedov. ► frakšlat [ˈfra:kšlat] ‘vsiljivo spraševati’; ■ G ← prim. nem. *fragen* ‘spraševati, vprašati’; NSSNS; viri: /;

frcati -am nedov. ‘s prstom suvati, ekspr./ ‘švigati’ ► frcat [ˈfɛrcat] ‘smrkati, kihati’; ■ H ← prim. nar. hrv. *frcati* ‘brizgati’; verjetno je ponavljalni glagol od *frrkati* ‘delati hitre gibe’; SES; šlo naj bi za onomatopejski izvor’; ESSJ I; viri: SSKJ 2, SP 2001, Sin, P;

fržmagati se fržmaga se dov. in nedov. ► fržmagat se [fɛrʒˈma:ɡat se] ‘biti zoprno, ne marati, biti težko, neljubo’; ■ G ← nem. *verschmähen* ‘zaničevati, zavračati, odklanjati, za malo se zdeti’; NSSNS; viri: H, Po, V, Sv, ČV, Z;

fujljati -am nedov. ► fuflat ['fu:fl̩t̩at] 'čvekati, dogoveziti'; ■ ← sorodno je cslovan. *fufati* 'šušljati'; izpeljano iz onomatopeje *fuf*, *fuf* ipd., ki posnema šušljanje in podobno oglašanje; SES; viri: P, ČV, Z;

glihati -am nedov. nižje pog./neknj. pog. ► glihat [g'li:xat] 'ravnati, izravnavati'; ■ G ← nem. *ausgleichen* 'izravnati, poravnati, izgladiti'; NSSNS, P; viri: SSKJ 2, SP 2001, Sin, P, Po, H, V, Sv, B16, ČV, Bo, Ko, Pkm;

gor si priti gor si -em dov. ► gur si prit ['gu:ɔr si 'pri:t] 'razumeti, doumeti'; ■ G ← glagolski kalk s prevedeno prislovno sestavino iz nem. *draufkommen* oz. *auf etwas kommen*; NSSNS; viri: Pkm, Sv;

gratati -am dov. ► gratat [g'ra:tat] 'uspeti, posrečiti se, nastati, postati'; ■ G ← prevzeto iz srvnem. *geraten* 'uspeti, uspevati, posrečiti se' (današnje nem. *geraten* v enakih pomenih), kar je sorodno z nem. *Gerät* 'priprava', *raten* 'svetovati' in dalje s stcslovan. *raditi* 'skrbeti'; SES; viri: P, Pkm, Po, H, B16, ČV, Z;

gučati -im nedov. ► gučat ['gu:čat] 'govoriti'; ■ ← nastalo v narečnem razvoju iz **gvlčati*, kar je dalo knjiž. in osrednje sloven. *golčati*; SES; viri: Pkm, Bo;

gondrati -am nedov. ekspr./star. ► gundrat ['gu:ndrat] 'godrnjati, negodovati'; ■ ← verjetno ekspresivna izpeljanka iz pslovan. **gosti*, sloven. *gosti*, sed. *godem*; sorodne izpeljanke so še npr. nar. sloven. *gondrati*, *gondrljati*; SES; viri: SSKJ 2, SP 2001, Sin, P;

gušiti -im nedov. ► gušit ['gu:šit] 'gnjaviti'; ■ ← izvorni pomen 'dušiti' je prenesen na pomen 'vztrajno, vsiljivo nadlegovati'; P, Ko;

gverati -am dov. ► gverat [g've:rat] 'vrniti, maščevati se'; ■ G ← prevzeto iz srvnem. *gewörn* 'trajati', kar je dalo današnje nem. *währen* v enakem pomenu; SES; viri: ST, Pkm, B16;

jenjati -am dov. star./pešaj. ► hejat ['xe:jat] 'odpočiti se, nehati, prenehati'; ■ G ← prevzeto iz bav. nem. *hengen*, kar pomeni tudi 'nehati'; pomen 'nehati' se je prek 'pustiti, izpustiti' razvil iz 'obesiti'; gre torej za izvorno isti glagol kot knjiž. nem. *hängen* 'obesiti'; SES; viri: SSKJ 2. SP 2001, Sin, P, Po, H, V, B16, ČV, Ko;

hretiti se -im se nedov. ► hrejtiti [x're:jtiti] 'gnusiti se' ■ ← (vzh. štaj.) nejasno, samo sln; morda gre za povezavo z glagolom *kretati* 'obračati se mi'; ESSJ I; viri: P;

hreniti se -im se star./poud. ► hrinit [x'ri:niti] 'jeziti se, biti hud' ■ ← *biti kot hren*, prim. *hren* 'začimbna rastlina ostrega, pekočega okusa'; viri: SSKJ 2, SP 2002, Sin, P;

hucati -am nedov. ► hucat ['xu:cat] 'gugati'; ■ ← najverjetneje je glagol nastal iz medmeta v otroškem govoru ← *delati huc*; podobno kot sta *guncati* ali *gungati* verjetno imitativni besedi in različici k pslovan. **gugati*, sloven. *gugati*; SES; viri: /

judati -am nedov. ► judivat ['ju:divat] 'kregati, sekirati koga'; ■ ← v nekaterih slovanskih jezikih je *juda* ime demona; za pomen izdajalec primešano biblijsko ime *Juda*; psl. *juda*, izhaja iz ide. oblike, ki ima izvorni pomen 'biti vznemirjen'; ESSJ I; viri: P;

klamoteriti -im nedov. ► klamotirit [klamo'ti:rit] 'motoviliti, nerodno hoditi'; ■ ← prim. *klamati* 'nerodno hoditi'; ESSJ II; viri: SSKJ 2, Sin, P, H, V;

krumpati -am nedov. ► krümpat [k'rü:mpat] 'šepati'; ■ G ← prevzeto iz bav. avstr. *krump* 'kriv'; ESSJ II; viri: ST, Sk, Bo;

kljukati -am nedov ► klükat [k'lü:kat] 'trkati'; ■ ← glagolska tvorjenka *delati s kljuko*, torej večkrat pritisniti na kljuko vrat in povzročiti hrup, ki opozarja, da je nekdo pred vrati in želi vstopiti; SES; viri: SSKJ 2, SP 2001, Sin, P, Po, H, V, Sv, B16;

lučati -am nedov. ► lücat ['lü:čat] 'metati'; ■ ← pslovan. **lučati* 'meriti, ciljati, metati', **lučiti* 'pomeriti, zadeti' je sprva pomenilo *'opazovati, gledati, meriti'; ta pomen se ohranja v sorodnem sloven. *lukati* 'gledati, kukati' (16. stol.); SES; viri: SSKJ 2 SP 2001, Sin, P, Pkm, Po, H, V, Sv, B16, Ko;

scati ščijem nedov. vulg./nizk. ► hcāt [x'ca:t] 'opravljati malo potrebo'; ■ ← enako je cslovan. *šbcati*, sed. *šbčq*, hrv. kajk. *scati* 'urinirati'; SES; viri: SSKJ 2, SP 2001, Sin, P, Po, Pkm, H, V, B16, ČV, Bo;

šaltati -am dov. ► fšaltat [f'ša:ltat] 'vklopiti'; ■ G ← izpeljano iz nem. *schalten* 'pretakniti, preklopiti', star. 'potisniti, zasuniti'; prim. tudi *šalter* ← nem. *Schalter*, kar prvotno pomeni 'zapah', tj. 'priprava, s katero se zapira in odpira vrata'; iz tega se je beseda pomensko razvila v 'stikalo' in 'okence (na pošti, v banki)', ki je v uradnih urah odprto, sicer pa zaprto; SES; viri: /;

šrajati -am nedov. ► šrajat [š'ra:jat] 'kričati, glasno govoriti'; ■ G ← prevzeto iz srvn. *schreien* 'kričati, vpiti'; ESSJ IV; viri: H, V, Sv, B 16, Ko;

tahinirati -am nedov. nižje pog./ ► tahinirat [taxi'ni:rat] 'lenariti, ne delati'; ■ G ← mlada izposojenka iz avstr. n. pogovornega *tachinieren* 'otepati se delovne obveznosti, npr. šolske, vojaške (20. st.)'; ESSJ IV; viri: SSKJ 2, Sin.

vandrati -am nedov. pog./neknj. ljud. ► vandrat ['va:ndrat] 'potovati, seliti se'; ■ G ← prevzeto iz srvnem. *wandern* 'potovati, seliti se', iz česar se je razvilo današnje nem. *wandern* v enakih pomenih; SES, viri: SSKJ 2, SP 2001, Sin, Pkm, Po, H, V, Sv, B16, ČV, Ko;

včesniti -em dov. ► fčesnit [f'če:snit] 'odlomiti' ■ ← *česniti* 'udariti, klofniti', *razčesniti* 'razklati, odcepiti', pomensko povezano s *česen*, ker se kobljice cepijo v stroke; ESSJ I; viri: Pkm;

Uslovarjenost glagolov v SSKJ 2 in SP 2001

V zbirki besedja malečniškega govora je vključenih 192 glagolov, kar predstavlja 18-odstotni delež celotnega gradiva. Po pregledu je v SSKJ 2 in SP 2001 zajetih 44-odstotkov vseh. Opazimo lahko, da so v govoru pri nekaterih prepoznani pomeni lahko drugačni, kot so v knjižnem jeziku (zapis za dvema poševnicama):

frcati 'smrkati, kihati' // 'premikati kaj s prstom';

prhniti se 'malo urezati se' // 'spustiti oster glas skozi nos';

tišati 'riniti, potiskati' // 'delati tiho' – v tem primeru gre za homonima;

žvekati 'dolgoveziti' // 'žvečiti';

gučati 'govoriti' // nar. zah. 'hrumeti, bučati'.

V obeh slovarjih pa dobimo tudi podatke o stilni (ne)zaznamovanosti zapisanih glagolov.

1. Stilno nezaznamovani: *dojiti, klamoteriti, zgeniti (zganiti), žmikati, oponašati* 'očitati'.

2. Stilno-zvrstno označeni:

knjiž.: *venčati*;

pog.: *lapati, pohati, špilati, vandrati, žegnati, žicati*;

pog., ekspr.: *fentati, pocvirnati, špičiti*;

nižje pog.: *(za)farbati, fehtati, gundrati (gondrati), jamrati, kušniti, (na)šopati* 1., 2. *nūcati (nucati), pasati, plavšati, šenkati, šimfati, šlatati, šnuflati (šnofati), špegati, strihati, štūpati (štupati), šuntati, tahinirati, (za)haklati*;

sleng.: *šmirglati*;

nar. vzhodno: *kipniti, ružiti, (s/po)lamati, talati*;

nar.: *cumati, južnati (južinati), krampati* 3., *lamati, žokati*.

3. Ekspresivno označeni:

ekspr.: *biksati ga, peteliniti, repenčiti se, žlobudrati*;

slabš.: *krehati*;

nizko: *čohati, osirati*.

4. Časovno-frekvenčno označeni:

star.: *klūkati (kljukati), kontrabantati, lūčati, rajžati*.

5. Terminološko označeni:

teh.: *lotati*;

obrt., žarg.: *heftati*.

Najpogosteje zastopane skupine glagolov v besedju malečniškega govora od a do f

Na vprašanje, katere pomenske skupine glagolov se najpogosteje pojavljajo v zbranem besedju malečniškega govora, lahko dobimo odgovor s pomočjo pomenske mreže slovenskih glagolov slovenskega knjižnega jezika, v katero je zajeto 15362 enot in predstavlja medsebojno prepleteno, soodvisno in hierarhično (drevesno) organizirano mrežo pomensko sorodnih glagolov (Zupan 2013: 11). Le-ti so organizirani v šest glavnih pomenskih skupin: 1. Obstajati, 2. Pripadati/vsebovati, 3. Premikati/gibati (se), 4. Delati/narediti

kaj, 5. Misliti/ustvarjati in 6. Zaznavati/odzivati se, ki se dalje cepijo v trideset ožjih in 1011 osnovnih pomenskih skupin.

Za predstavo prikazujem način strukturiranja za 3. skupino Premikati/gibati (se), ki vključuje še ožje pomenske skupine, npr.: (A) Premikati se (splošno). (B) Premikati/gibati se na način X itd., vsaka od njih pa se nadalje členi na specifične pomenske skupine, kot npr. (B1) Premikati se navzgor (*dvigati se, dvigovati se, izstreljevati, plezati, spenjati, vzdigovati, vzhajati, vzletati, vzpenjati se*).

Ker je to zelo kompleksno delo, ki zahteva najti za vsak narečni glagol najustreznejši pomen v knjižnem jeziku, kar šele omogoča uvrstitev v pomensko skupino, sem to poskusno naredila na gradivu od *a* do *f*. V nadaljevanju prikazujem pomenske skupine glede na najpogostejšo zastopnost.

V 6. skupino Zaznavati/odzivati se uvršča največ glagolov (10), in sicer so povezani z izmenjevanjem sporočila (*amvzeti, antati se, fopati, frakšlati, fuflati*) ali s čustvi in odzivi nanje (*ahtati, aufregati se, cvikati, fržmgati*).

Podobno število se jih nahaja v 4. skupini Delati/narediti kaj (npr. *abdekati, cukati, drakšlati, fautrati, farbati, fčesniti, fentati, fšaltati*). Nekoliko manj (7) jih je v 1. skupini Obstajati, iz katere so zastopani telesni elementarni glagoli (npr. *bižati, cumati, dojiti, finiti, fojtrat*) in oddajanje zvoka (*cinglati*). V 2. skupini Pripadati/vsebovati jih je še manj in so povezani z različnimi razmerji do lastnine (*drpniti, erbati, frgünati, fehtati* ...). S skupino 3 Premikati/gibati se so povezani (*cankati, bincniti, flerati*), z osnovno miselno dejavnostjo iz skupine 5 Misliti/ustvarjati le eden (*folgati*).

Sklep

Pobuda krajanov Malečnika, ki so ljubiteljsko zbrali okrog tisoč besed in si jih želijo izdati v elektronski ali knjižni obliki, je nagovorila tri jezikoslovke slovenistke Mihaelo Koletnik, Ireno Stramljič Breznik in Alenko Valh Lopert, da smo v duhu naše profesorice Zinke Zorko s svojim strokovnim znanjem stopile naproti lokalni skupnosti. Sistematično smo načrtale obravnavo dialektoloških posebnosti in analizo zbranega besedja. Rezultati so že vidni. Nastal je celovit dialektološki opis malečniškega govora in prikaz različnih tipov besedotvorno motiviranih poimenovanj za osebe ter predstavitev prisotnih samostalniških germanizmov, še posebej s širokega tematskega polja hrana in pripomočki za njeno pripravo.

V prispevku je namenjena pozornost posebnostim glagola. Na izbranih primerih so bili ob pomoči različnih virov, posebej obeh etimoloških

slovarjev, predstavljeni podatki o izvoru. Pokazalo se je, da je med njimi mnogo germanizmov, ki pa so zelo stari, saj njihov obstoj potrjujejo bogate slovarske baze slovenskih zgodovinskih in narečnih slovarjev Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša. Zato ne preseneča, da jih je več kot 40 odstotkov uslovarjenih tudi v obeh slovarjih knjižnega jezika in v skladu s pričakovanji njihovo stilno zaznamovanost v največjem deležu izkazujejo stilno-zvrstni označevalniki z najpogostejšo oznako narečno oz. pogovorno. Poskusno pomensko razvrščanje narečnih glagolov po sistemu pomenskih skupin knjižnega jezika je na gradivu od *a* do *f* pokazalo, da jih je največ v skupini, ki tematizirata zaznavanje/odzivanje ali delanje, kar je po svoje razumljivo, saj gre za skupini, ki predstavljata temeljni dejavnosti človekovega bivanja, tudi v narečnem okolju.

Literatura

Bo = Bovški: Barbara Ivančič Kutin, *Slovar bovškega govora*: tiskana izdaja 2007, spletna izdaja 2015, www.fran.si. Dostop december 2022.

B16 = Besedje 16. stoletja: *Besedje slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja*: tiskana izdaja 2011, spletna izdaja 2014, www.fran.si. Dostop december 2022.

ČV = Črnovrški: Ivan Tominec, *Črnovrški dialekt*: tiskana izdaja 1965, spletna izdaja 2015, www.fran.si. Dostop december 2022.

ESSJ I–IV = France BEZLAJ, 1977: *Etimološki slovar slovenskega jezika I/A–J*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

– –, 1982: *Etimološki slovar slovenskega jezika II/K–O*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

– –, 1995: *Etimološki slovar slovenskega jezika III/P–S*. Dopolnila in uredila Marko Snoj, Metka Furlan. Ljubljana: Mladinska knjiga.

– –, 2005: *Etimološki slovar slovenskega jezika IV/Š–Ž*. Dopolnila in uredila Marko Snoj, Metka Furlan. Ljubljana: Založba ZRC.

Rudolf FILIPOVIĆ, 1986: *Teorija jezika u kontaktu. Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*. Zagreb: JAZU, Školska knjiga.

H = Hipolit: *Slovensko-nemško-latinski slovar po rokopisnem slovarju Hipolita Novomeškega Dictionarium trilingue* (1711–1712), www.fran.si. Dostop december 2022.

Mihaela KOLETNIK, 2001: *Slovenskogoriško narečje*. Maribor: Slavistično društvo Maribor.

– –, 2022: Narečna podoba malečniškega govora. *Narečno besedje slovenskega jezika: v spomin na akademikinjo Zinko Zorko*. (Zora, 148). Ur. Marko Jesenšek. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. 53–75.

Ko = Jože Gregorič, *Kostelski slovar*: tiskana izdaja 2014, spletna izdaja 2015. Dostopno na: www.fran.si (pridobljeno 20. 12. 2022).

Mojca KUMIN HORVAT, 2018: *Besedotvorni atlas slovenskih narečij: kulturne rastline*. Ljubljana: ZRC SAZU, Založba ZRC.

Tine LOGAR, Jakob RIGLER, 1990: *Karta slovenskih narečij*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Majda MERŠE, 2013: *Slovenski knjižni jezik 16. stoletja. Razprave o jezikovnem sistemu, besedju in prevodni problematiki*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

NSSNS = Doris DEBENJAK, 1991: *Nemško-slovenski in Slovensko-nemški slovar, 9. izdaja = Deutsch-slowenisches und Slowenisch-deutsches Woerterbuch*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

P = Maks PLETERŠNIK: *Slovensko-nemški slovar*. Dostopno na: www.fran.si (pridobljeno 20. 12. 2022).

Pkm = Vilko Novak, *Slovar stare knjižne prekmurščine*: tiskana izdaja 2006, spletna izdaja 2014. Dostopno na: www.fran.si (pridobljeno 20. 12. 2022).

Pl = *Planinski terminološki slovar*: tiskana izdaja 2002, spletna izdaja 2013. Dostopno na: www.fran.si (pridobljeno 20. 12. 2022).

Po = Marko Snoj: *Slovar Pohlinovega jezika*: tiskana izdaja 2020, spletna izdaja 2021. Dostopno na: www.fran.si (pridobljeno 20. 12. 2022).

Bernard RAJH, 2010: *Gúčati po antùjoško. (Zora, 73)*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta.

Fran RAMOVŠ, 1931: *Dialektološka karta slovenskega jezika*. Ljubljana: Rektorat univerze kralja Aleksandra I. in J. Blasnika nasl., univerzitetna tiskarna v Ljubljani.

– –, 1935: *Historična gramatika slovenskega jezika VII. Dialekti*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.

S = Petar SKOK, 1988: *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Uredili Mirko Deanović, Ljudevit Jonke, Valentin Putanec. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Globus.

SES = Marko SNOJ: *Slovenski etimološki slovar*.³ Dostopno na: www.fran.si (pridobljeno 20. 12. 2022).

Marko SNOJ, 2006: O tujkah in izposojenkah v slovenskem jeziku, *Slavistična revija* 54/1, 343–350.

Sin = *Sinonimni slovar slovenskega jezika*: tiskana izdaja 2016, spletna izdaja 2018. Dostopno na: www.fran.si (pridobljeno 20. 12. 2022).

SLA = *Slovenski lingvistični atlas 1, 2*. Dostopno na: www.fran.si (pridobljeno 20. 12. 2022).

SP = *Slovenski pravopis*. Dostopno na: www.fran.si (pridobljeno 20. 12. 2022).

SSKJ 2 = *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja, 2014. Dostopno na: www.fran.si (pridobljeno 20. 12. 2022).

SSM = Zdenko BOROVKA, 2015: *Slovar starejše mariborščine*. Elektronski vir. Kamnik: Amebis (Zbirka Termania).

ST = Hildegard STRIEDTER-TEMPS, 1963: *Deutsche Lehnwörter im Slovenischen*. Berlin: Osteuropa-Institut; Wiesbaden: Kommission bei O. Harrassowitz.

Irena STRAMLJIČ BREZNIK, 2004: Germanizmi v zahodnem slovenskogoriškem podnarečju, *Annales: anali za istrske in mediteranske študije* 14/2, 331–336.

– –, 2022: Besedotvorne značilnosti občnoimenskih poimenovanj oseb v malečniškem govoru. *Narečno besedje slovenskega jezika. V spomin na akademikinjo Zinko Zorko*. (Zora, 148). Ur. Marko Jesenšek. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. 92–108.

Sv = Marko Snoj, *Slovar jezika Janeza Svetokriškega*: tiskana izdaja 2006, spletna izdaja 2014. Dostopno na: www.fran.si (pridobljeno 20. 12. 2022).

Jože TOPORIŠIČ, 1966: Pogovorni nedoločnik, *Jezik in slovstvo* 11/8, 264–265.

– –, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

– –, 2000: *Slovenska slovnica, 4., prenovljena in razširjena izdaja*. Maribor: Obzorja.

– –, 2006: *Besedjeslovne razprave*. Ljubljana: Založba ZRC.

TSV = Stanislav Hafner, Erich Prunč, Ludvik Karničar, Andrejka Žejn, *Thesaurus der slowenischen Volkssprache in Kärnten*. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften, Bd. 1: A- bis B- (1982); Bd. 2: C – dn.(1987); Bd. 3: Do – F. (1992); Bd. 4: G – H. (1994); Bd. 5: I – Ka (2007); Bd. 6: Kd – kv (2009); Bd. 7: L – mi (2012).

V = Vorenc: Jože Stabej, Matija Kastelec in Gregor Vorenc: *Slovensko-latinski slovar po Dictionarium Latino-Carniolicum (1680–1710)*, tiskana izdaja 1997, spletna izdaja 2014. Dostopno na: www.fran.si (pridobljeno 20. 12. 2022).

Alenka VALH LOPERT, 2022: Germanizmi v malečniškem govoru. *Narečno besedje slovenskega jezika. V spomin na akademikinjo Zinko Zorko*. (Zora, 148). Ur. Marko Jesenšek. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. 76–91.

Ada VIDOVIČ MUHA, 1984: Struktura glagolskih tvorjenk v Trubarjevi Cerkovni ordinigi, *Slavistična revija* 32/3, 245–256.

– –, 1988: *Slovensko skladenjsko besedotvorje ob primerih zloženek*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

– –, ²2011: *Slovensko skladenjsko besedotvorje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Z = Peter Weiss, *Slovar govorov Zadrebčke doline med Gornjim Gradom in Nazarjami (A–H)*: tiskana izdaja 1998, spletna izdaja 2015. Dostop na: www.fran.si (pridobljeno 20. 12. 2022).

Zinka ZORKO, 1993: Daljšanje akuta v severovzhodnih slovenskih narečjih, *Slavistična revija* 12/1, 193–207.

VERBEN IN DER MUNDART VON MALEČNIK

Die Initiative der Einwohner von Malečnik, ihr ortstypisches dialektales Vokabular zu veröffentlichen, führte zu einer systematischen Behandlung seiner dialektologischen Besonderheiten und zur Analyse des gesammelten Wortschatzes. Dazu entstand eine umfassende dialektologische Beschreibung der Mundart von Malečnik, Verzeichnisse verschiedener Arten verbotivierter Personennamen und substantivischer Germanismen zum Themenbereich Nahrungsmittel und deren Zubereitung wurden erstellt.

Im Beitrag wird die Aufmerksamkeit vor allem Besonderheiten der Verben gewidmet. Anhand ausgewählter Beispiele und mit Hilfe verschiedener Quellen, insbesondere etymologischer Wörterbücher wurden Daten zu ihrer Herkunft erhoben. Bei sehr vielen Beispielen handelt es sich um alte Germanismen, die in den umfangreichen historischen und dialektalen Wörterbuchdatenbanken des Fran-Ramovš-Instituts für die slowenische Sprache belegt sind. Daher verwundert es nicht, dass mehr als 40 % dieser Germanismen auch in den beiden hier in Betracht gezogenen Wörterbüchern verzeichnet sind. Wie erwartet, wird ihre stilistische Markiertheit größtenteils durch Stil-Genre-Qualifikatoren mundartlich oder umgangssprachlich aufgezeigt. Der Versuch einer semantischen Klassifizierung der dialektalen Verben gemäß dem System der semantischen Gruppen der Schriftsprache (siehe die Beispiele *a* bis *f*) hat gezeigt, dass die meisten von ihnen das Wahrnehmen/Reagieren oder Handeln thematisieren. Dies ist verständlich, da die Verben dieser Gruppe auch in der dialektalen Umgebung die grundlegenden Aktivitäten des menschlichen Daseins darstellen.